

RECENZJE

Joanna Gruszewska
Instytut Religioznawstwa
Uniwersytet Jagielloński

RUPERT GETHIN: *PODSTAWY BUDDYZMU*, PRZEŁ.
T. MACIOS, A. STĘPIEŃ, KRAKÓW 2010, s. 310

Na polskim rynku wydawniczym w ostatnich latach pojawiło się wiele publikacji na temat buddyzmu. Dzięki temu polski czytelnik miał szansę zapoznać się z uznanymi dziełami dotyczącymi różnych aspektów doktryny buddyjskiej, m.in. z książką Paula Williama *Buddyzm mahajana* czy z pracą *Buddyzm tybetański* Johna Powersa, jak i ze sporą liczbą tekstów nie mających zbyt wiele wspólnego z rzetelnym paradygmatem naukowym, np. z książkami Olego Nydahla.

Pośród tych wszystkich wydawnictw nie ma jednak dzieł stanowiących próbę syntezy badań nad tak złożonym zjawiskiem, jakim jest buddyzm, wśród nieco starszych publikacji możemy zaś wyróżnić zaledwie kilka takich książek, np. *Buddyzm. Zarys historii buddyzmu w Indiach* autorstwa Marka Mejora oraz *Buddyzm* Damiena Keowna wydany w serii „Bardzo krótkie wprowadzenie”. Sytuacja ta nie jest jednak spowodowana opieśzałością czy błędnymi decyzjami polskich wydawców. Współczesnych opracowań o charakterze syntetycznym, które dotyczą tej tematyki, jest po prostu niewiele.

Książka *Podstawy buddyzmu* Ruperta Gethina znakomicie wypełnia tę lukę. Dla autora – jak sam pisze we wprowadzeniu – motywacją do jej

napisania był brak odpowiednich materiałów dydaktycznych, które mógłby polecić swoim studentom. Gethin jest bowiem wykładowcą podstaw buddyzmu w Departamencie Teologii i Religioznawstwa Uniwersytetu w Bristolu, gdzie kieruje również Centrum Studiów Buddyjskich. Od roku 2003 jest także prezesem Pali Text Society. Do jego najbardziej znanych publikacji należy książka *Sayings of the Buddha. A Selection of Suttas from the Pali Nikāyas* wydana w popularnej serii „Oxford World Classics”. Jest to tłumaczenie z języka palijskiego wybranych fragmentów *Suttapitaka* – jednego ze zbiorów kazań (tzw. koszy) kanonu buddyjskiego. Jest również autorem artykułów oraz książek dotyczących abhidharmy (m.in. *Summary of the Topics of Abhidhamma and Exposition of the Topics of Abhidhamma*) i teorii medytacji buddyjskiej (*The Buddhist Path to Awakening. A Study of the Bodhi-Pakkhiya Dhamma*).

Praca *Podstawy buddyzmu* została wydana po raz pierwszy przez Oxford University Press w roku 1998 pod tytułem *The Foundations of Buddhism*. Gethin starał się stworzyć podręcznik, który ujmowałby „podstawy głównego nurtu buddyjskiej teorii i praktyki”. Takie fundamenty stanowią według niego te aspekty doktryny, które są podzielane przez większość szkół buddyjskich, a w szczególności przez nurty indyjskie i południowe. Autor rozpoczyna od przedstawienia wiadomości na temat postaci historycznego założyciela buddyzmu, a następnie przechodzi do prezentacji jego nauki. Omawia jej istotę, za którą uznaje Cztery Szlachetne Prawdy, jak również ujmuje ją pod względem historycznym – przedstawia proces tworzenia się kanonu oraz jego układ i zawartość. Kolejny rozdział dotyczy dyscypliny klasztornej oraz praktyki wyznawców świeckich. Następnie autor opisuje, w jaki sposób myśl buddyjska postrzega świat doświadczenia i przedstawia zagadnienia dotyczące kosmologii, koncepcje jaźni i prawo współzależnego powstawania. Omówiwszy najbardziej podstawowe kwestie teoretyczne i założenia doktrynalne, będące rozwinięciem nauki trzech pierwszych Szlachetnych Prawd, przechodzi do opisu buddyjskiej praktyki, której istota zawiera się w ostatniej z nich, czyli w prawdzie o wyzwoleniu się z cierpienia. Kolejne rozdziały poświęcone są charakterystyce systemów filozoficznych madhjamaki i jogaczary oraz drogi bodhisattwy. Na końcu Gethin przedstawia rozwój tradycji buddyjskich w Azji wraz z krótkim zarysem ich recepcji na Zachodzie.

Przyjęta struktura wywodu jest przemyślana i logiczna, znakomicie uwypukla związki przyczynowo-skutkowe pomiędzy kolejno omawianymi elementami. Autor konsekwentnie realizuje założenie opisania jedynie tych elementów, które stanowią rdzeń myśli buddyjskiej. Czytelnik zainteresowany pogłębieniem wiedzy o prezentowanych zagadnieniach znajdzie jednak liczne wskazówki dotyczące publikacji uznawanych za klasyczne opracowania danej tematyki, które szczegółowo omawiają aspekty pominięte przez autora bądź potraktowane za ledwie szkicowo. Wyczerpująca bibliografia stanowi wartość samą w sobie jako źródło i inspiracja do dalszych poszukiwań. Ujęcie niektórych zagadnień, zwłaszcza w ostatnim rozdziale, może się wydawać skrótowe i bardzo ogólne. Jest to jednak uzasadnione formą podręcznika, który ma być jedynie pierwszym etapem na drodze zdobywania wiedzy na temat buddyzmu.

Na tle innych tego typu opracowań książka Gethina wyróżnia się niezwykle przystępnym omówieniem zagadnień abhidharmy oraz kwestii nie-jaźni. Walorem pracy jest również to, że autor nie przyjmuje sztywnego podziału tradycji na mahajanę i therawadę, lecz koncentruje się na aspektach wspólnych dla obu nurtów. Podczas lektury uwagę zwraca erudycja badacza i ogromna wiedza w zakresie literatury buddyjskiej. Korzysta on z licznych tekstów źródłowych, palijskich i sanskryckich. Warto tu dodać kilka słów na temat tłumaczenia pracy – przekład uwzględnia zasady polskiej pisowni stosowanych przez autora nazw pochodzących z tych języków. Należy podkreślić, że język polskiego wydania jest jasny i zrozumiały.

Książka Gethina to niezwykle rzetelny i przystępny podręcznik obejmujący podstawowe wiadomości o buddyzmie. Stanowić będzie wartościową lekturę zarówno dla studentów religioznawstwa, kulturoznawstwa czy filozofii, jak i dla każdej osoby zainteresowanej buddyzmem. Nie jest to praca pionierska, w dużej mierze bowiem stanowi kompilację stanu obecnej wiedzy. Została ona jednak wnikliwie zanalizowana przez autora, a ponadto przedstawiona niezwykle jasno i ze znośnym. Czytelnik dobrze zaznajomiony z tematyką bez wątpienia doceni rozdziały na temat abhidharmy i medytacji.